

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Підприємництво
Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
д.е.н., професор Ханлар МАХМУДОВ
18 грудня 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Механізм державної підтримки розвитку
підприємницької діяльності та напрямки його
вдосконалення»**

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

Кривошея Віктор Вікторович

Керівник кваліфікаційної роботи,
д. е. н., професор

Ханлар МАХМУДОВ

Полтава – 2023 року

ВСТУП

Актуальність теми. Малі, зокрема, мікро підприємці є стимуляторами розвитку економічної системи України та є важливим елементом, на якому базується господарська діяльність. Це пояснюється значною чисельністю суб'єктів мікробізнесу і постійному їх зростанню, великою часткою зайнятості населення держави у даного секторі, можливістю швидкого налагодження логістики в непередбачуваних умовах (пандемія COVID-19, військове вторгнення тощо). Відповідно їм легше господарювати за тих умова де не може працювати великий бізнес. Підприємці у своїй діяльності стикаються з значною кількістю труднощів й проблем, отже дуже важливо надавати необхідну державну підтримку вказаному сектору бізнесу. Дуже гостро це питання постає у сьогоднішніх складних умовах воєнного стану, коли високий рівень нестабільності не лише у працездатності підприємців, економіці, а й в політичному, геополітичному полі, законодавчому, що значно загострює проблеми не лише прибутковості, а і виживання бізнесу у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної підтримки малих, в тому числі мікро- й середніх підприємств розглядаються у першу чергу на рівні органів державної влади, що формують програми розвитку підприємництва України. Широкого поширення це питання набуло і серед науковців, наприклад, Варналій З. С., Верхан П. Х., Гевлич І. Г., Гевлич Л. Л., Дергачова В. В., Кіраль С. Р., Колешня Я. О., Рижакова Г. М. та ін. Але оцінка її ефективності на діяльність мікропідприємств з урахуванням сучасних тенденцій і останніх подій є не повністю дослідженою.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота зроблена відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету на 2022-2026 рр. за темою: «Розвиток підприємництва: управлінські, економічні, інноваційні та інвестиційні аспекти» (Державний реєстраційний номер: 0121U114522 від 21.12.2021 р.).

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є

дослідження напрямів державної підтримки суб'єктів підприємництва та аналіз стану цієї підтримки з врахуванням зовнішніх викликів. Для досягнення поставленої мети були окреслені такі завдання: проаналізувати теоретико-аналітичний підхід щодо визначення державної підтримки підприємництва; провести аналіз державної підтримки підприємців; запропонувати шляхи забезпечення державної підтримки підприємств.

Об'єктом дослідження є процес державної підтримки суб'єкта малого підприємництва. *Предметом дослідження* є сукупність заходів підтримки малого підприємництва органами державної влади.

Методи дослідження. Теоретичну та методичну основи дослідження становили фундаментальні положення сучасної науки. У кваліфікаційній роботі застосовано різні методики, зокрема при визначенні суті та складових підтримки суб'єктів мікропідприємництва органами державної влади використовувався системний метод; під час аналізу ефективності господарювання фізичної особи-підприємця – метод наукового абстрагування; для розробки практичних пропозицій та рекомендації – прогностичні методи дослідження.

Інформаційна база. Інформаційну і довідкову бази дослідження склали закони та законодавчі акти, Укази Президента України, Конституція України та Постанови Верховної Ради України, статистичні дані Державного комітету статистики України і Полтавської області, наукові публікації у періодичних виданнях й інформація з офіційних інтернет-ресурсів тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. Певні положення і висновки кваліфікаційної роботи містять наукову і практичну цінність. До елементів наукової новизни можемо віднести:

набуло подальшого розвитку:

створення аграрного бізнес хабу міста Полтава. Матеріально-технічна підтримка проєкту здійснюватиметься за рахунок коштів обласного бюджету, розпорядником фінансів буде Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій облдержадміністрації. Метою діяльності аграрного

бізнес хабу буде сприяння зростанню агробізнесу через розвиток компетенцій, консультування та створення середовище односторонців у сфері розвитку аграрного бізнесу. Спеціалісти хабу будуть підбирати, купувати, продавати та керувати найперспективнішими ділянками, інвесторам буде легше і зрозуміліше вкладати ресурси в землю.

Практичне значення одержаних результатів. Основні наукові положення кваліфікаційної роботи доведені до рівня методичних узагальнень і практичних рекомендацій, що дозволяють вдосконалити механізм державної підтримки розвитку суб'єктів мікропідприємництва. Прикладні розробки кваліфікаційної роботи за допомогою використання універсальних технологій можуть використовуватись у діяльності підприємців. Основні положення кваліфікаційної роботи впровадженні в практику господарської діяльності ФОП.

Апробація результатів дослідження. Головні результати досліджень згідно теми роботи оприлюдненні у формі доповідей за результатами матеріалів другої Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах світових тенденцій та національної практики» (21 листопада 2023 р., м. Кропивницький) на тему: «Державна підтримка малого й середнього бізнесу в Україні» та Міжнародної науково-практичної конференції «Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання» (29-30 листопада 2023 р., м. Суми) на тему: «Брендинг як персоніфікація продукту бізнесу». Вийшла фахова стаття у наукових працях журналу «Інвестиції: практика та досвід» на тему: «Державна підтримка як чинник інноваційного розвитку малого і середнього підприємництва в сільських територіях України» (додаток А).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 56 сторінках друкованого тексту, робота містить 15 таблиць, 7 рисунків, 4 додатки та списку використаних джерел (71 найменування).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Сутність та особливості мікробізнесу

В Україні, як і в світі у цілому, надії на розвиток, подолання бідності та безробіття дуже часто пов'язують із малим та середнім бізнесом. Але в його тіні дуже часто залишається така численна частина малого бізнесу – зокрема мікробізнес. Маючи декілька зайнятих без урахування власника бізнесу та обсяги реалізації у кілька десятків тисяч євро у місяць, даний тип бізнесу значно відрізняється від інших малих та середніх компаній, що часто мають десятки найманих працівників у мільйони та десятки мільйонів євро річної виручки. Але не дивлячись на це по своїй соціальній і потенційній ролі у соціально-економічних та навіть суспільно-політичних перетвореннях України саме малий бізнес може та повинен відігравати важливу роль [13].

Малі підприємства (англ. Small and Businesses (SB), Small sized Enterprises (SMEs)), включають групу підприємств, класифікацію яких здійснюють незалежно від правових форм господарювання. Згідно статті 55 Господарського кодексу України [12] визначено ознаки, за якими суб'єктів господарювання відносимо до малого підприємництва, в тому числі і мікропідприємництва:

фізичні особи, зареєстровані у законом встановленому порядку фізичними особами-підприємцями, у яких середня кількість працівників за звітний період, зокрема, календарний рік не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не більше суму, еквівалентної 2 млн євро, визначеної згідно середньорічного курсу Національного банку України;

юридичні особи – суб'єкти господарювання певної організаційно-правової форми й форми власності, у яких середня кількість працівників звітного періоду, зокрема, календарний рік не перевищує 10 осіб та річний

дохід від будь-якої діяльності не більше суми, еквівалентні 2 млн євро, визначеної за середньорічним курсом Національного банку України [11].

Діюче законодавство України має два підходи щодо класифікації мікропідприємств:

згідно ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [46] – необхідно щоб не менше ніж дві з трьох умов спрацьовували одночасно;

згідно ст. 55 Господарського кодексу України [9] – необхідне одночасне дотримання двох умов щодо віднесення до певного розміру господарювання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Критерії визначення розміру малих та середніх підприємств

Країна	Законодавчий документ	Критерії	Мікро-	Мале	Середнє	Велике
ЄС	Узагальнення законодавчих документів	Працівники, осіб	< 10	< 50	< 250	< 250
		Річний оборот, млн €	≤ 2	≤ 10	≤ 50	> 50
		Річний баланс, млн €	≤ 2	≤ 10	≤ 43	> 43
Україна	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Середня кількість працівників, осіб	< 10	< 50	< 250	< 250
		Чистий дохід від реалізації, млн €	< 0,7	< 8	< 40	< 40
		Балансова вартість активів, млн €	< 0,35	< 4	< 20	< 20
	Господарський кодекс України	Середня кількість працівників за календарний рік, осіб	≤ 10	≤ 50	Всі підприємства, що не належать до суб'єктів мікро-, малого і великого підприємництва	> 250
		Критерій	та	та		та
		Річний дохід, млн €	≤ 2	≤ 10		> 50

Джерело: [32]

Підхід щодо визначення згідно з Господарським кодексом України був імплементований разом з прийняттям Закону України «Про розвиток та

державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [54], який, за винятком критерію річного балансу, більш узгоджується з підходом, що використовується в ЄС, зокрема, у період визначення підстави надання державної підтримки і вжиття заходів, які спрямовані на розвиток малих підприємств. Отже, критерії, які зазначені до належності до малих підприємств у ЄС для цілей цього документа, співставні із критеріями, вказаними в національному законодавстві.

В ЄС критерії визначення розміру малих підприємств серед країн-членів є різним і можуть використовуватися у період визначення ставок оподаткування та надання фінансової підтримки. Світовий поділ відбувається відповідно до мірил, що вказані Європейською Комісією – у залежності від показників підприємств: річного балансу та обороту за рік; чисельності працівників. До малих і середніх підприємств Європейською Комісією не відносяться підприємства, у яких всі власники разом володіють менше чим 25 % всієї вартості. Акт з питань малого бізнесу для Європи є основою політики ЄС з питань малих і середніх підприємств. ВУ США малий бізнес називають «*mom and pop*», що означає сімейний підхід [31].

Кількість мікропідприємств України є значною (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Чисельність мікропідприємств України, 2010-2022 рр.

Роки	Всього	У т. ч.							
		підприємства			мікро до усього, %	фізичні особи підприємці			мікро до усього, %
		усього	малі	з них мікро		усього	малі	з них мікро	
2010	2183928	378810	357241	300445	79,3	1805118	1804758	1793243	99,3
2011	1701620	375695	354283	295815	78,7	1325925	1325619	1313004	99,0
2012	1600127	364935	344048	286461	78,5	1235192	1234830	1224315	99,1
2013	1722070	393327	373809	318477	81,0	1328743	1328392	1318703	99,2
2014	1932161	341001	324598	278922	81,8	1591160	1590448	1580965	99,4
2015	1974318	343440	327814	284241	82,8	1630878	1630571	1626589	99,7
2016	1865530	306369	291154	247695	80,8	1559161	1558880	1553041	99,6
2017	1805059	338256	322920	278102	82,2	1466803	1466486	1458980	99,5
2018	1839593	355877	339374	292772	82,3	1483716	1483297	1471965	99,2
2019	1941625	380597	362328	313380	82,3	1561028	1560650	1550633	99,3
2020	1973577	373822	355708	307871	82,4	1599755	1599411	1591031	99,5
2021	1956248	370834	352722	304650	82,2	1585414	1585105	1576208	99,4
2022	1732508	261924	246647	206213	78,7	1470584	1470330	1465345	99,6

Джерело: побудовано автором за даними [18]

Відповідно, згідно статистичних даних Державної служби статистики України [18] мікропідприємництво є найбільш численною групою господарювання. Але у 2022 р. чисельність юридичних осіб-мікропідприємств зменшилась до 206213 одиниць (78,7 %), кількість фізичних осіб-підприємців становила 1465345 одиниці (99,6 %).

Малі й середні підприємства становлять «скелет» розвинутих економік. Зокрема, у ЄС малі та середні підприємства складають 99 % всіх підприємств і забезпечують робочими місцями 65 млн осіб. Наприклад, в німецьких малих та середніх підприємствах працювало 68,3 % усіх працівників країни, що підлягають соціальному страхуванню. В ринковій економіці малий і середній бізнес – це фасилітатор інновацій [8]. В табл. 1.3 проаналізуємо показники діяльності суб'єктів мікропідприємництва у 2018-2022 рр.

Таблиця 1.3

**Показники діяльності суб'єктів мікропідприємництва України,
2018-2022 рр.**

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб – всього	8532,5	9017,8	8931,9	8936,2	7502,4	87,9
у т.ч. мікропідприємці: підприємства	704,3	778,3	721,7	1775,2	1429,7	в 2 р. б.
% до всього	8,3	8,6	8,1	19,9	19,1	х
фізичні особи підприємці	2328,7	2390,7	2377,8	2350,3	1999,9	85,9
% до всього	27,3	26,5	26,6	26,3	26,7	х
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн грн – всього	9966804,5	10524112,8	11062297,1	14989812,0	11119876,0	111,6
у т.ч. мікропідприємці: підприємства	599625,6	612370,4	704885,6	2576371,0	2101912,0	в 3,5 р. б.
% до всього	6,0	5,8	6,4	17,2	18,9	х
фізичні особи підприємці	692805,0	818189,3	947155,1	1291192,0	31158,1	4,5
% до всього	7,0	7,8	8,6	8,6	0,3	х

Джерело: побудовано автором за даними [18]

Отже, у цілому можна зробити висновок, що мікропідприємства в 2022 р. працевлаштували 19,1 % від загальної кількості працюючих, а фізичні особи-підприємці – 26,7 %. При цьому кількість зайнятих осіб в мікропідприємствах збільшилась у 2022 р. 1429,7 тис. осіб, що в 2 рази більше ніж у 2018 р., а у фізичних осіб-підприємців динаміка була на зменшення до 1999,9 тис. осіб, що на 12,1 % менше.

Питома вага мікропідприємств в загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) у 2022 р. становила 18,9 %, а у фізичних осіб-підприємців – 0,3 %. При цьому в загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) в мікропідприємствах збільшився у 2022 р. до 2101912 млн грн, що на в 3,5 рази більше ніж у 2018 р., а у фізичних осіб-підприємців динаміка була спрямована на зменшення – до 31158,1 млн грн, що на 95,5 % менше.

До мікробізнесу відносять абсолютну більшість фізичних осіб-підприємців – 90 % усіх зайнятих у цій сфері підприємництва. Найбільшою була питома вага прибуткових мікропідприємств серед працюючих у сільському, лісовому та рибному господарстві (84,3 %), торгівлі (66,9 %), освіті (66,2 %), інформаційно-телекомунікаційній сфері (65,4 %), транспорті (64,9 %) та промисловості (64,2 %). Але в сільському господарстві за частиною прибуткових мікробізнес поступався середньому бізнесу, а у транспорті – великому. У позабюджетній освіті та медицині за частиною прибуткових підприємств мікробізнес поступився середньому бізнесу [18].

Кожен має право здійснювати підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Найпростішою форма організації бізнесу є діяльність приватного підприємця фізичної особи без створення юридичних осіб. Більшість компаній України починали свою діяльність як фізичні особи-підприємці, де власник виконував усі функції самостійно [45].

Фізична особа-підприємець має юридичний статус згідно законодавства України, що засвідчує право особи займатися підприємницькою діяльністю, наприклад: систематичною, ініціативною, самостійною, на власний ризик

господарською діяльністю, яка здійснюється підприємцями із метою досягнення економічних та соціальних результатів і одержання прибутку. Право на здійснювати підприємницької діяльності, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю що досягла повноліття. Згідно Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [49] державна реєстрація є єдиною умовою реалізації права щодо підприємницької діяльності та головним етапом легалізації господарської діяльності особи. Із моменту державної реєстрації фізична особа набуває дієздатності у сфері підприємницької діяльності й відповідного статусу та має право проводити господарські операції.

Держава, після реєстрації підприємців отримує нових платників податків, а в перспективі міцні компанії середнього рівня або і корпорації. Усі транснаціональні корпорації Сінгапуру, Великої Британії, Гонконгу й США народилися з звичайних гаражних майстерень, магазинчиків, закусточних тощо. Так з'явилися Apple Inc Стівена Джобса та Стівена Возняка, Microsoft Білла Гейтса та Пола Аллена, Wal-Mart Сема Волтона та McDonald's Corporation, які вироста з однієї закусточної братів Діка і Мака Макдоналдів [57].

Стаття 51 Цивільного кодексу України зазначає, що до підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців застосовують нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб. Це свідчить про те, що фізичні особи-підприємці в деякій мірі прирівняні у правовому статусі до юридичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності та мають такий же обсяг цивільних прав і обов'язків, що мають юридичні особи під час здійснення своєї підприємницької діяльності. Зокрема, фізичні особи-підприємці, так як й юридичні особи, зобов'язані у передбачених законом випадках одержати ліцензію щодо здійснення певних видів діяльності зобов'язані сплачувати податки та інші обов'язкові платежі, мають право наймати працівників, вести облік результату підприємницької діяльності [67].

На відміну від юридичних осіб фізичні особи-підприємці, діють без

установчих документів і обов'язкового формування статутного капіталу. Фізична особа-підприємець – це одночасно й власник бізнесу, і орган управління ним. Може здійснювати підприємницьку діяльність без найманої праці.

Підприємці можуть бути на загальній чи спрощеній системі оподаткування. Загальна система оподаткування складає 18 % на прибуток. На загальній системі дозволено всі види діяльності, що передбачені КВЕДом, кількість найманих працівників та обсяг доходу не обмежується [66]. Спрощеною системою оподаткування передбачено певні умови і обмеження щодо перебування на цій системі. Але більшість фізичних осіб-підприємців зразу обирають вид оподаткування при державній реєстрації або переходять на спрощену систему оподаткування. Переваги і недоліки систем оподаткування наведені в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки загальної і спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців

Система оподаткування	Переваги	Недоліки
Спрощена	Спрощена процедура реєстрації. Сплачується один податок замість декількох. Дозвіл на використання готівкових розрахунків. Фіксована сума податку (1, 2 групи – 10-20 % від мін. зарплати, або 3 %, 5 % від доходу. ЄСВ 22 % від мін. зарплати. Спрощений облік доходів.	Обмеження щодо виду діяльності. Обмеження кількості працівників. Обмеження за рівнем доходів. Обмін валют, продаж підакцизних товарів (алкоголь, паливо тощо), продаж дорогоцінних металів, інші (ст. 291.5 Податкового кодексу). Обмеження кола осіб, що можуть бути ФОП
Загальна	Немає обмежень щодо розміру доходу, кількості працівників, виду діяльності. Податок сплачується лише із розміру доходу.	Складність у веденні обліку та документації доходів і витрат. Не вигідна для осіб, що здійснюють діяльність не систематично, мають невисокий розмір доходу. Вища ставка податку. З доходів – 18% і ЄСВ – 22% від доходу

Джерело: [6]

У цілому, спрощена система є більш вигіднішою для «маленьких» ФОП

і тим, хто не має постійних великих витрат. Згідно ч. 2 статті. 128 Господарського кодексу України [12] і ст. 52 Цивільного кодексу України [66] фізична особа-підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке, згідно законодавства, не може бути звернено стягнення. У цілому, правовий статус фізичної особи-підприємця у порівнянні із юридичними особами має більш просту процедуру державної реєстрації і діяльності; характеризується відсутністю установчих документів та статутного капіталу; можливістю здійснення підприємницької діяльності без залучення найманої праці. Та фізична особа-підприємець несе повну відповідальність за власною діяльністю.

Розвиток малих підприємств є важливим засобом для оздоровлення економіки. Це пояснюється роллю і функціями, які малий бізнес виконує: оперативно реагує на зміни кон'юнктури ринку, дає ринковій економіці необхідну гнучкість; формує конкурентне середовище; має значний внесок у здійснення прориву і ряді важливих напрямів науково-технічного прогресу, наприклад, у галузі електроніки, інформатики, кібернетики; частково вирішує проблеми зайнятості; пом'якшує соціальну напругу та демократизацію ринкових відносин. Відповідно, важливою функцією малих і мікропідприємств є сприяння соціально-політичній стабільності суспільства. Вони відкривають простір вільному вибору шляхів й методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту [57].

Тоді як кількість великих підприємств у 2022 р. різко впала у зв'язку із початком повномасштабного вторгнення росії в Україні, чисельність малого та середнього бізнесу продовжує діяльність. Це пов'язується гнучкістю й мобільністю бізнесу (можливість працювати віддалено, переміщення на безпечніші території тощо) і налагодженням логістичних процесів, потенційною інноваційністю та витратоефективністю. Відповідно, саме ці суб'єкти господарювання становлять основу зростання в нелегкі часи для економіки України. Отже, малий бізнес, у тому числі мікропідприємство, у ринковій економіці – це головний сектор, що визначає темпи економічного росту, структуру і якість валового національного продукту.

1.2. Особливості державної підтримки підприємництва

Незважаючи на високу здатність до виживання і розвитку в складних умовах господарювання, на 25 % мікробізнес є збитковим: згідно статистичних даних, позитивні фінансові результати до оподаткування мають лише 72-75 % підприємств [18]. Причин цього багато, наведемо основні:

- виклики зовнішнього середовища, зокрема воєнний стан;
- невиважена державна політика, а програми щодо підтримки мікропідприємств не завжди мають значні переваги. Це має негативний вплив на можливість зовнішнього фінансування суб'єктів господарювання;

значний рівень податкового навантаження на малий бізнес, який є стимулом розвитку тіньової економіки та намагання оптимізувати податкове навантаження (зокрема, відносно законними методами, наприклад, оформлення працівників як фізичних осіб-підприємців, у зв'язку і чим розмір сплаченого податку за результатами діяльності суттєво зменшується);

- високий ступінь регуляції та наявність багатьох бюрократичних перепон щодо започаткування бізнесу (48-е місце із 189) та для його ведення (66-е місце із 190) [56].

Усі ці проблеми можуть бути вирішені лише з безпосередньою участю держави як активного учасника господарських відносин. Представники влади висловлюють думку, що «за сучасних реалій державної підтримки головне завдання держави – не заважати розвиватися бізнесу» [26]. У розвинутих країнах малому бізнесу приділяється значна увага в державному масштабі. Держава підтримує малий бізнес як грошима, так і різноманітними пільгами, у сфері податкової політики [57].

Головним нормативно-правовим документом підтримки малого й середнього підприємництва є Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Ст. 15 ч. 1 зазначено, що державна підтримка суб'єктів малого й середнього підприємництва передбачає інформаційну, консультативну підтримку,

фінансову, зокрема підтримку у сфері науки, промислового виробництва, інновацій, підтримку суб'єктів малого й середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку в сфері перепідготовки, підготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів для ведення бізнесу [54].

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» із від 01.07.2014 р. № 1555-VII) суб'єктам господарювання встановлює правові засади проведення моніторингу державної допомоги, здійснення контролю щодо допустимістю такої допомоги в конкуренції, спрямований на забезпечення захисту й розвитку конкуренції, зростання прозорості функціонування систем державної допомоги [48]. Для контролю надання державної допомоги функціонує «Портал державної допомоги», що розроблено Антимонопольним комітетом України за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги Європейського Союзу з метою збору інформації про чинну та нову державну допомогу, яка містить реєстри державної допомоги, реєстри справ, реєстри рішень тощо [63]. Стратегічні напрямки розвитку наведені в Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва. Отже, підтримка малого й середнього бізнесу України здійснюється на основі трьох напрямів:

фінансова підтримка (гранти, кредити, дотації; деякі банки, крім фінансової допомоги, послуги підтримки підприємництва, зокрема, касове обслуговування, бухгалтерське обслуговування, навчання тощо);

сприяння започаткуванню бізнесу із метою збільшення рівня зайнятості молодого населення з допомогою Державної служби зайнятості й порталу Дія.Бізнес;

підтримка аграрних підприємств.

Держава з метою реалізації ефективної економічної політики, впровадження цільових економічних й інших програм, програм економічного та соціального розвитку використовує певні засоби та механізми регулювання господарської діяльності. Основними способами регулюючого впливів

держави на діяльність суб'єктів господарювання є: технічне регулювання; державне замовлення; ліцензування, патентування та квотування; застосування нормативів і лімітів; регулювання цін й тарифів; надання податкових, інвестиційних та інших пільг; надання цільових дотацій, підтримка інновацій, надання компенсацій та субсидій [23, с. 38].

На порталі Дія наведено покрокові інструкції щодо можливостей впровадження державних програм.

Перелік державних програм, які спрямовані на підтримку підприємництва, наведені у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Державні програми розвитку підприємництва, 2018-2022 р.

Роки	Програми
2018	1. Надання фінансових продуктів і програм допомоги з боку державних банків (АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Укресімбанк», АТ КБ «ПриватБанк» – програма «КУБ»); 2. Залучення безробітних до підприємницької діяльності Державною службою зайнятості; 3. Підтримка агропромислового комплексу з боку Мінагрополітики (зокрема, бюджетна програма КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» – 945 млн грн).
2019	1. Кредитні канікули. 2. Податкові преференції.
2020	3. Підтримка малого і середнього бізнесу (часткового безробіття тощо). 4. Підтримка агробізнесу (державні дотації).
2021	5. Інформаційна підтримка бізнесу. 6. Державна програма Доступні кредити 5-7-9 %.
2022	1. Проекти, що фінансуються урядовою грантовою програмою «Робота: Переробні підприємства. Бюджет – 24 млрд грн. Мікрогранти для запуску та розвитку бізнесу – 5 млрд грн. Мікрогранти на розвиток теплиць – 7 млрд грн. Мікрогранти на розвиток садівництва – 4 млрд грн. Фонд стартапів – 400 млн грн. Старт в ІТ – 1,8 млрд грн 2. Додатково діє державна програма «Доступні кредити 5-7-9 %». Зміни включають суттєві спрощення щодо кредитування, зокрема, можливість отримання пільгових кредитів під 0 % річних із гарантією від Уряду України на рівні 80 %. 3. Програма релокації підприємств. 4. Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. 5. Державні дотації сільськогосподарським товаровиробникам.

Джерело: побудовано автором за даними [69; 70]

Державна підтримка для фізичних та юридичних осіб під час воєнного

стану передбачала запровадження пакету рішень від Уряду. Різнобічна підтримка розвитку малого та середнього бізнесу в період воєнного стану наведено на рис. 1.1.

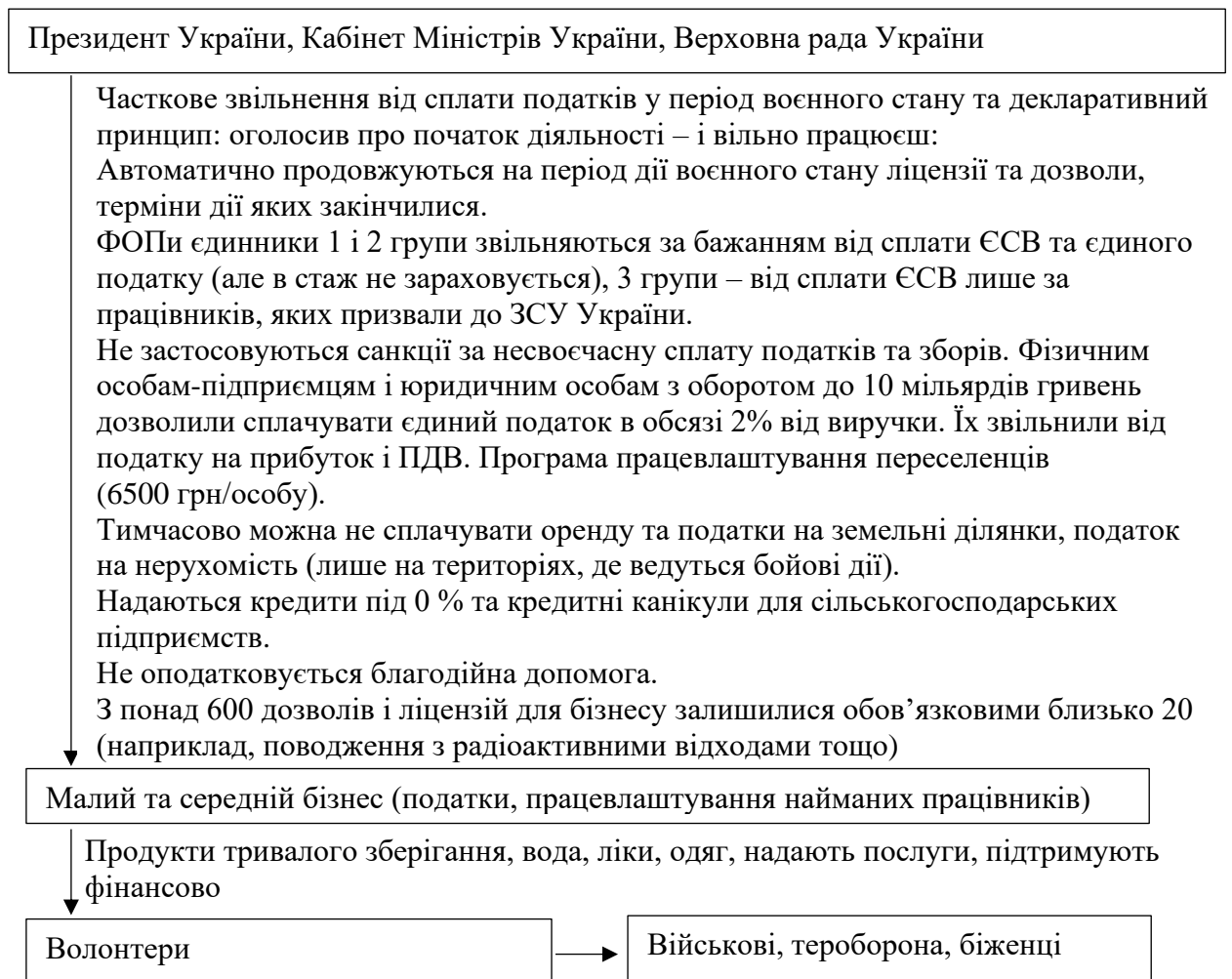

Рис. 1.1. Схема державної підтримки і комунікації між органами державної влади та малим і середнім бізнесом під час російського вторгнення в Україну, 2022 р.

Джерело: побудовано автором за даними [15]

Фізичні особи-підприємці I і II групи під час воєнного стану і протягом року після його завершення звільняються від сплати ЄСВ; підприємства і фізичні особи-підприємці III групи звільнені від сплати ЄСВ за найманих працівників, що були призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (у тому числі територіальної оборони), а збір сплачується за рахунок держави; відтермінується сплата податків для усіх підприємств, що не спроможні їх

заплатити; відкладається впровадження РРО для усіх фізичних осіб-підприємців; скасовані усі заходи ринкового і споживчого нагляду в усіх питаннях, окрім регулювання цін і контролю за ціноутворенням. Установлено мораторій на проведення перевірок усіх видів для бізнесу [15].

Зі сторони фіскальної політики запроваджено програму державної допомоги бізнесу, згідно із якою найбільш вразливі підприємці мали можливість отримати від органів державної влади: податкові канікули підприємствам до травня 2022 р.; списання лівової частини податкових боргів у розмірі до 3030 грн.

Згідно даних Міністерства економіки, майже 1 млн осіб в Україні втратили роботу через війну. Із числа зайнятих 1,5 млн виїхали за кордон, а 600 тис. фізичних осіб-підприємців скоротили свою діяльність. Вирішували проблему в Кабінеті Міністрів України дотаціями та було створено кілька нових грантових програм. У пріоритеті – підприємці, аграрний сектор й ІТ [35]. Із 1 липня уряд України запустив 6 державних програм щодо малого та середнього бізнесу і для осіб, що втратили роботу під час війни, вирішили розпочати кар'єру у ІТ чи започаткувати власний бізнес. Загальний бюджет становить 40 млрд грн. Кошти буде виділено із резервного фонду бюджету [64].

Мікро-, малі й середні підприємства також мають можливість брати участь в програмах, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів, отримувати допомогу для розвитку бізнесу як у фінансовій, так нефінансовій формах [39].

На рівні місцевих органів влади процеси підтримки малих, зокрема, мікропідприємців, відбуваються за допомогою реалізації комплексу місцевих програм місцевими державними адміністраціями і підрозділами центральних органів виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, що виконують делеговані державою повноваження для розвитку підприємців (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Комунікації місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування й підприємців

Джерело: [8]

Програми місцевого розвитку – це ефективний інструмент державної підтримки малого і середнього підприємництва. Перелік планів, програм і стратегій розвитку малого й середнього підприємства м. Полтава і Полтавської області наведено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Перелік планів, програм та стратегій розвитку малого та середнього підприємства м. Полтава та Полтавської області, 2017-2027 рр.

Назва програми	Період впровадження
Комплексна програма розвитку малого та середнього підприємства у Полтавській області	2017-2020 рр.; 2021-2023 рр.
Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва у Полтавській області	2021-2027 рр.
Програма посилення конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва міста Полтава	2018-2022 рр.
Програма «Бізнес-Влада-Наука як взаємодія для результату»	2019-2021 рр.
План місцевого економічного розвитку міста Полтави	2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [70]

Відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» [51] і «Про розвиток і державну підтримку малого та середнього підприємства в Україні» [54] затвержено Комплексну програму розвитку малого та середнього підприємства у Полтавській області на 2021-2023 рр. рішенням сесії Полтавської обласної ради від 29.12.2020 № 32. Програму розроблено із метою створення сприятливих умов для ведення бізнесу, поліпшення

економічних показників розвитку області, покращення та вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва, зростання рівня зайнятості громад, ресурсного забезпечення та фінансової підтримки. Її виконання покладено на Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій Полтавської обласної державної адміністрації. Контроль за її виконанням здійснює постійна комісія обласної ради з питань бюджету та управління майном.

Отже, значна державна підтримка малих, зокрема мікро, та середніх підприємців протягом кризових років в Україні впроваджується, але часто програми виявляються не доробленими й корегуються у процесі аналізу їх використання.

Щодо проблемних питань, то сюди відносимо високий рівень бюрократизації та потреби оформлення великої кількості документів (і на стадії започаткування бізнесу, і в процесі здійснення підприємництва) й зміни умов діяльності та відповідно законодавства. До цього підприємства мають оперативно пристосовуватися. Питання розподілу чи надання бюджетних коштів в Україні також не позбавлено елементів корупції та «тінізації» [16]. Відповідно у зв'язку із жорсткими умовами виживання, згідно оцінок експертів, за рік діяльність припинило 30 % малого та середнього бізнесу.

Масштабні вимушені міграції власників мікробізнесу, які опинилися у зоні бойових дій, заморожування їх діяльності чи конфіскація й знищення терористами, втрата значної частини території і підприємців, загальне погіршення соціальної й економічної ситуації, фізичні руйнації і знищення активів внаслідок бойових дій, потребують державної підтримки [8].

Отже, поглиблення економічної ситуації, яка особливо загострилася під впливом кризи соціальної та воєнно-політичної, є недопустимим і створює загрозу найбільш незахищеним учасникам господарських відносин. Євроінтеграційні процеси покращують ситуацію. За допомогою зарубіжних фондів та європейських програм підприємці мають більше доступу до інформаційної, фінансової та інших видів підтримки.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних основ державної підтримки підприємництва дав можливість сформулювати наступні висновки:

1. Частка мікробізнесу в Україні у 2022 р. становила більше 96 %, на цих підприємствах зайнято близько 34-45 % працюючих. До мікробізнесу відносять абсолютну більшість фізичних осіб-підприємців – 90 % та 10 % юридичних згідно критеріїв визначення. Спрощена система охоплює понад 50 видів економічної діяльності, зокрема, найбільш розповсюдженим є транспортне обслуговування, надання побутових послуг, торгово-посередницька діяльність, медичних послуг, громадське харчування й юридична практика. Чисельність великих підприємств у 2022 р. різко впала в зв'язку з початком повномасштабної війни, а малий, зокрема, мікро-бізнес продовжує діяльність. Це пов'язано з гнучкістю і мобільністю (можливість працювати віддалено, переміщення на безпечніші території тощо), налагодженням логістичних процесів, інноваційністю та витратоефективністю. Ці суб'єкти господарювання складають основу зростання у складні для економіки України часи.

2. Головним нормативно-правовим документом розвитку мікропідприємництва є ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва». Підприємці беруть участь в грантових програмах, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів, отримують допомогу для розвитку бізнесу як у фінансовій, так і нефінансовій формі.

3. Проблеми економіки, пов'язані із Covid-19, воєнним станом, в Кабінеті Міністрів України вирішували за допомогою дотацій і створення нових грантових програм. У пріоритеті розвитку підприємці, аграрний сектор й ІТ. Відповідно, простежується державна підтримка мікропідприємців протягом кризових років, але часто програми виявляються не доробленими та корегуються в процесі аналізу їх використання. Незважаючи на високу здатність до виживання і розвитку в складних умовах господарювання, мікробізнес є збитковим на 25 % та потребує вдосконалення державної політики підтримки підприємців у цілому.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМЦЯ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ФОП

Досліджуване ФОП – це фізична особа-підприємець, який спеціалізується на наданні приватним особам, підприємцям і організаціям різних геодезичних послуг. Серед усіх є послуга, що передбачає вимірювання площі полів з допомогою ГНСС приладів. Діяльність підприємця, за законодавчим поділом, відноситься до мікропідприємництва. Роботу ФОП проводить згідно Постанови кабінету міністрів України № 226 Про затвердження «Типового договору на розробку проекту землеустрою з відведення земельної ділянки, затвердженого Кабінетом Міністрів України» від 4 березня 2004 р. [43].

Дата реєстрації фізичної особи-підприємця – 13 вересня 2013 р.

Видами економічної діяльності ФОП є:

01.29. Вирощування інших багаторічних культур.

01.61. Допоміжна діяльність в рослинництві.

01.63. Після урожайна діяльність.

33.12. Ремонт та технічне обслуговування машин та устаткування промислового призначення.

46.61. Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами і устаткуванням.

68.31. Агентства нерухомості.

71.12. Діяльність в сфері інжинірингу, геології і геодезії, надання послуг технічного консультування у цих сферах.

Серед відкритих КВЕДів підприємець займається тільки геодезією і надає консультації з земельних питань «суддям міжнародної категорії». У

Управлінні пенсійного фонду України Лубенського району Полтавської області підприємець став на облік із 9 вересня 2013 р. із реєстраційним номером 1623110785 та кодом ЄГРПОУ ДПІ – 22534630.

Платником податку і єдиного соціального внеску підприємець зареєстрований в головному управлінні Державної податкової служби Полтавської області, Лубенського управління Чорнухинської Державної податкової служби (Лубенський район).

ФОП у Головному управлінні регіональної статистики зареєстрований із 9 вересня 2013 р. із кодом ЄГРПОУ ДПІ 21680000.

Підприємець має значний досвід в сфері геодезії:

2003-2013 рр. – був начальником районного відділу земельних ресурсів.

2013 р. і по даний час – ФОП.

Структуру управління суб'єкта мікропідприємництва наведено на рис. 2.1.

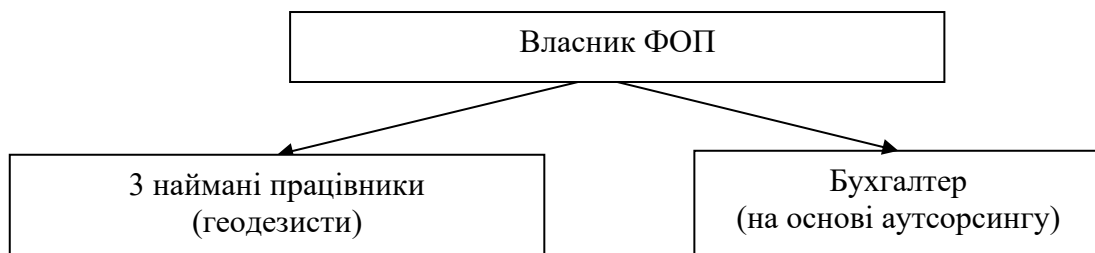

Рис. 2.1. Структура управління ФОП, 2018-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними ФОП

Бізнес ФОП в інженерній сфері передбачає визначення із допомогою геодезичного пристрою місцезнаходження поворотних точок межі земельної ділянки, закріплення її межовими знаками та розробку і затвердження технічної документації. Геодезичні послуги надають особистим селянським господарствам, підприємцям, приватним особам, організаціям та органам місцевого самоврядування. Підприємець працює із допомогою орендованого пристрою JPS-приймача SL 600, який має низьку продуктивність ГНСС зйомки. Але правильно проведені геодезичні роботи – це запорука якості проекту клієнтів. Підприємець має комплексний підхід до клієнтів.

Встановлення меж земельних ділянок підприємець здійснює «під ключ» у чотири етапи:

укладання договору щодо встановлення меж земельної ділянки між ФОП та клієнтом на складання технічної документації;

підготовчі роботи. Проводять збір та аналіз наявної документації із землеустрою, правових підстав надання земельної ділянки у власність або користування, відомостей про наявність спірних питань щодо меж земельної ділянки, даних Державного земельного кадастру тощо.

топографо-геодезичні роботи. Виконуються геодезичні зйомки на місцевості для визначення точних поворотних точок меж земельних ділянок та, за потреби, встановлення межових знаків. Метод диференціального ортофототрансформування по зроблених фотознімках створює ортофотоплан. На планово-картографічній основі виділяють поле, площа якого вимірюється. Коли кілька полів – вони показуються на плані. Червоним кольором виокремлюють площу за кадастровими документами. Зазначають виміряну площу.

камеральні роботи. Складають і оформляють технічну документацію з землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) та закріплення її межовими знаками. У Державний земельний кадастр вносяться відомості про земельну ділянку. Для встановлення клієнту меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), йому видається розроблена і затверджена:

технічну документацію з землеустрою про встановлення і відновлення меж земельної ділянки у натурі (на місцевості);

технічну документацію з землеустрою про поділ та об'єднання земельних ділянок;

технічну документацію з землеустрою про складання документів, які посвідчують право власності чи оренди на земельну ділянку;

проект землеустрою про відведення земельної ділянки у власність чи оренду.

На період воєнного стану документація розробляється тільки по оренді

землі й по переоформленню старих паїв. Замовники звертаються до ФОП для укладання договорів як для постійного обслуговування, так й для виконання разових робіт.

Згідно реклами у інтернеті геодезичні послуги надаються лише приватними фірмами: шістнадцять ФОПів у Полтавській області і десять ФОПів в місті. Конкуренти працюють з допомогою стандартних ГНСС приймачів на базі MEMS, які збільшує розмір похибки під час виміру земельної площі. Час розробки технічної документації у конкурентів складає 3-6 місяців, а ФОП робить за одні місяць. Найближчий конкурент – ФОП-конкурент застосовує ГНСС приймач і70, який працює менш ефективно ніж ГНСС приймач і73. Державна установа, регіональна філія державного підприємства «Центр державного земельного кадастру», в період воєнного стану послуги не надає. Звітність ФОП й інформація із ЄДР наведено у додатку Б.

Від якісного і кількісного складу працівників, зайнятих в геодезичних роботах залежить результативність роботи. Кількість найманих працівників і фонд їх оплати праці наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Кількість найманих працівників ФОП і фонд їх оплати праці,
2018-2022 рр.**

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р., %	ФОП конкурент, 2022 р.	ФОП. до ФОП конкурента, 2022 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022			
Кількість найманих працівників, осіб	4	4	4	4	4	100,0	3	133,3
Фонд оплати праці, тис. грн	648,0	652,3	696,0	782,5	792,0	122,2	640,8	123,6

Джерело: побудовано автором за даними ФОП

У 2022 р. у ФОП кількість найманих працівників становила 4 особи, що

у порівнянні із головним конкурентом на 33,3 % більше. Кількість працівників досліджуваного ФОП протягом 2018-2022 рр. не змінилась.

Фонд оплати праці у 2022 р. становив 792,0 тис. грн. Усі працівники ФОП мають необхідну освіту у сфері геодезії.

Для роботи в галузі геодезії засновник ФОП навчався за спеціальністю «Землевпорядкування та кадастр» і отримав кваліфікацію інженер-землевпорядник (ДСК № 091401 від 2 квітня 2007 р.). Свідоцтво щодо підвищення кваліфікації інженера-землевпорядника ПК 38639433/000649-21 одержав 01 жовтня 2021 р. Без наявності даного сертифікату у виконавця робіт проєкт землеустрою вважається недійсним й державна реєстрація земельної ділянки не будуть здійснюватися.

Основні засоби мають важливе значення для розвитку ФОП мають. Аналіз забезпеченості та використання основних засобів підприємцем наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз забезпеченості та використання основних засобів, 2018-2022 рр.

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р., %	ФОП конкурент, 2022 р.	ФОП. до ФОП конкурента, 2022 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022			
Вартість основних засобів, тис. грн	728,6	788,5	678,0	751,0	780,1	107,1	1681,3	46,4
Фондоозброєність, тис. грн	182,2	197,1	169,5	187,8	195,0	107,1	560,4	34,8
Рентабельність основних засобів, %	72,6	172,3	349,5	175,2	160,5	x	82,1	x

Джерело: побудовано автором за даними ФОП

В 2022 р. в порівнянні з 2018 р. вартість основних засобів зросла до 780,1 тис. грн, що на 51,5 тис. грн (7,1 %). Показник фондоозброєності зменшився на 34,8 тис. грн, або на 7,1 % у порівнянні з 2018 р. і становив у 2022 р. 168,7 тис. грн. Рентабельність основних засобів складала 160,5 %.

Проаналізуємо результативність діяльності ФОП в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Результативність діяльності ФОП, 2018-2022 рр.

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р., %	ФОП конкурент, 2022 р.	ФОП. до ФОП конкурента, 2022 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022			
Вартість, грн: одного замовлення (в середньому)	4250,3	4750,0	4800,0	5000,0	5200,0	122,3	6000,0	86,7
виготовлення технічної документації	3000,0	3200,0	3300,0	3400,0	3500,0	116,7	4500,0	77,8
вартість заміру однієї точки на полі	270,0	280,0	300,0	350,0	350,0	129,6	420,0	83,3
Кількість наданих послуг, шт.	124	286	493	263	241	194,2	230,0	104,7
Загальна сума доходу, тис. грн	529,0	1358,6	2369,8	1315,8	1252,0	в 2,4 р. б.	1380,0	90,7
Сума податку за ставкою 5 %, грн	26447,5	67928,1	118492,3	65769,1	62600,0	в 2,4 р. б.	69000,0	90,7
Сума єдиного податку, що підлягає нарахуванню та сплаті в бюджет, грн	8895,4	25001,1	11408,8	125,0	120,0	1,3	158,3	75,8
Рівень рентабельності надання послуг, %	13,3	15,3	20,6	24,5	2,5	х	5,9	х

Джерело: побудовано автором за даними податкової декларації ФОП

ФОП здійснює діяльність на третій групі оподаткування та сплачує єдиний податок у розмірі 62600 грн (5 % від доходу). Підприємець орендує ГНСС приймач в конкурентів за ціною 1500 грн/доба із значно гіршими технічними можливостями. Рівень рентабельності діяльності підприємця в 2022 р. складав 2,5 %.

Вартість проведення земельних робіт ФОП за одну точку вимірювання становила у 2022 р. 250-350 грн. Особисті селянські господарства, ФОПи і фермерські господарства у середньому замовляють на 2-7 га, що включає 4-5-

6-10 точок. Органи місцевого самоврядування, організації, середній та великий бізнес будуть замовляють документацію на 10, 50, 100 га і більше. Вартість виготовлення технічної документації становить 3300-3500 грн. Підприємець надавав поетапну оплату і гнучку цінову політику. Військовим діяли знижки. Вартість оренди геодезичного приладу JPS-приймача SL 600 складала в 2022 р. 1500 грн/доба.

Перевагами діяльності ФОП були:

законна діяльність із врахуванням вимог військового стану згідно ЗУ від 03.08.2022 р. «Про правовий режим воєнного стану» №-2394-IX, Постанови Кабінету міністрів України № 564 від 7 травня 2022 р «Деякі питання ведення та функціонування Державного земельного кадастру в умовах воєнного стану».

робота виключно за безготівковими розрахунками і надання послуг офіційно через банківський рахунок в ПриватБанку і Полтава-Банку, отже прозора сплата податків. А конкуренти часто працювали і готівкою.

узгодження документів з першого разу;

значний досвід роботи в сфері геодезії і землепорядкуванні (16 років). Значний практичний досвід дозволяв швидко, точно і якісно проводити вимірювання полів і розробляти технічну документацію;

наявність постійних клієнтів. Виїзд до клієнтів відбувається на наступний день. До кожного із клієнтів ФОП застосовує індивідуальний й комплексний підхід.

ФОП виготовляє технічну документацію за 1 місяць, а не 3-6 місяців або більше як в конкурентів;

для ведення діяльності не треба орендувати великі приміщення, лише невеличкий офіс; поетапна оплата і гнучка цінова політика.

У цілому, ФОП працює ефективно та складні умови господарювання потребують державної підтримки.

2.2. Особливості державної підтримки підприємця

Звертаючи увагу на велику структуроутворюючу роль малого, зокрема і мікро, і середнього підприємництва в сучасній економіці різнобічна підтримка розвитку – це стратегічне завдання органів державної і виконавчої влади не тільки для відновлення макроекономічної, але і для політичної й соціальної стабільності Полтавської області.

Сектор малого, зокрема, мікро та середнього підприємництва у порівнянні з великим є традиційно уразливішим щодо зовнішніх викликів. Головні проблеми, із якими ФОП стикається під час підприємницької діяльності наведено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Найбільші перешкоди для ведення малого і середнього бізнесу, 2018-2022 р.

Джерело: побудовано автором на основі проведених опитувань

Відповідно, багато проблемам розвитку бізнесу є неузгодженими державою і її апаратом, наприклад, відсутність надійної судової системи, низька купівельна спроможність населення, незахищеність приватної власності і рейдерство, високі вимоги щодо отримання грантів і подання

заявок. Дані проблеми мають вирішуватися та коригуватися на рівні державних управлінців. Протягом 2018-2019 рр. за фінансовою підтримкою до державних органів досліджуваній ФОП не звертався, тільки співпрацював з органами місцевої влади (селищними, сільськими і міськими радами) області з метою отримання дозволів на документацію і звертався за консультаціями до Центру підтримки підприємців Дія.Бізнес.

У 2019-2020 рр. макроекономічна стабільність підприємця було порушено в результаті появи пандемії COVID-19. Найбільш вразливими в даних умовах виявилися суб'єкти малого й середнього підприємництва, зокрема, і досліджуване ФОП, що традиційно є більш ризиковими та не мають у достатньому обсязі «подушки безпеки». Великі фінансові втрати додалися до наявних проблем розвитку мікропідприємця. Державною підтримкою, яка надавалась у 2020-2021 рр. залучився під час пандемії COVID-19 і ФОП (рис. 2.3).

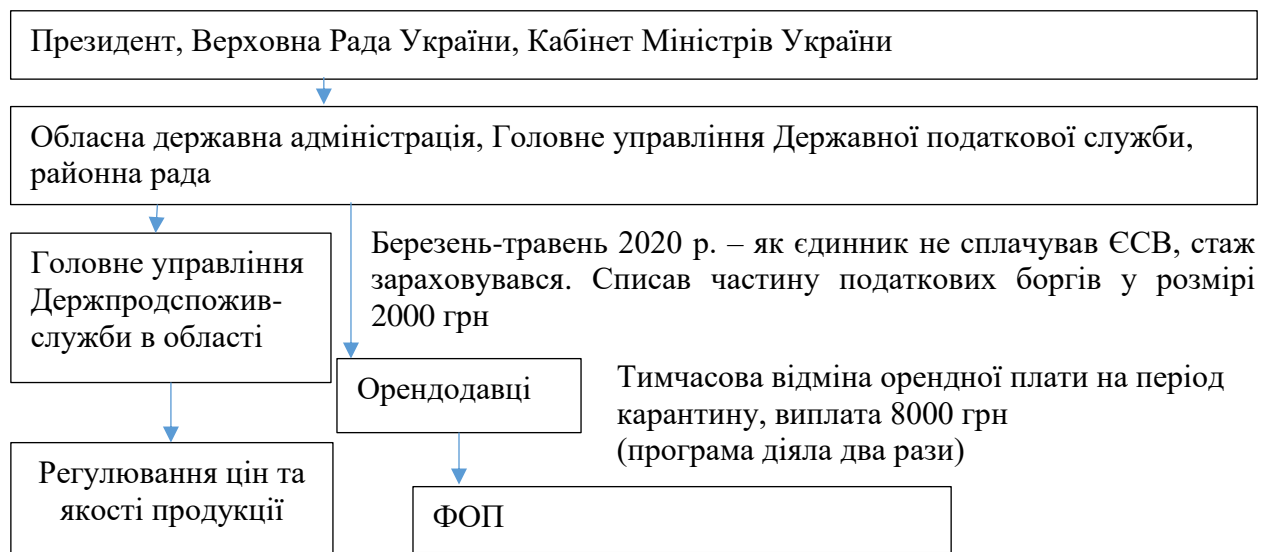

Рис. 2.3. Схема залучення ФОП до державної підтримки в період пандемії COVID-19, 2020-2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними ФОП

Зі сторони фіскальної політики було запроваджено програму державної допомоги бізнесу, згідно якої найбільш уразливі підприємства мали можливість отримати разову допомогу в обсязі 8000 грн (програма працювала

два рази); до травня 2021 р. було введено податкові канікули підприємствам; державою було списано частину податкових боргів в розмірі до 3030 грн. На регіональному рівні Полтавською обласною радою й виконавчими органами виконавчої влади для усунення проблем ведення бізнесу запровадили ряд пом'якшувальних карантинних заходів.

ФОП за допомогою від держави на найманих працівників звертався як «застрахована особа». Він надавав зарплати не «в конвертах» і сплачував податки, у тому числі і єдиний соціальний внесок.

Підтримка діяла в період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, отже, лише під час карантину. Щоб отримати допомогу, працівники та підприємці писали заяву через державний портал електронних послуг (Дію) і вказували персональні дані й рахунок, на який було переказано кошти. ФОП на отримання одноразової допомоги подавав до центру зайнятості заяву на працівників. Сума компенсації становила одну десяту від єдиного соціального внеску, сплаченого за 10 місяців до даного періоду. Уряд визначав форму заявки на дану компенсацію та порядок її отримання.

Із початку повномасштабного російського вторгнення в Україну ФОП отримав допомогу максимально швидко та просто. Урядовці, крім центру Дія.Бізнес офлайн у м. Полтава, запустили інноваційний формат гарячої лінії. Центр давав консультації в таких напрямках: допомога по пошуку роботи, відкриття власної справи чи тимчасово переведення бізнесу за кордон. Після консультації дослідований ФОП отримував індивідуальну дорожню карту зі списком інформаційних повідомлень про контакт-центри, корисних матеріалів та інші рекомендації. Підприємець швидше адаптувався до воєнного стану, в порівнянні з періодом адаптації до пандемії COVID-19. Він продовжував працювати. Отже, дуже важлива підтримка мікропідприємців, з метою стимулювання розвитку економіки України. Економічний фронт є дуже важливим. Під час дії воєнного стану ФОП скористався державними програмами підтримки і через волонтерів підтримав ЗСУ (рис. 2.4).

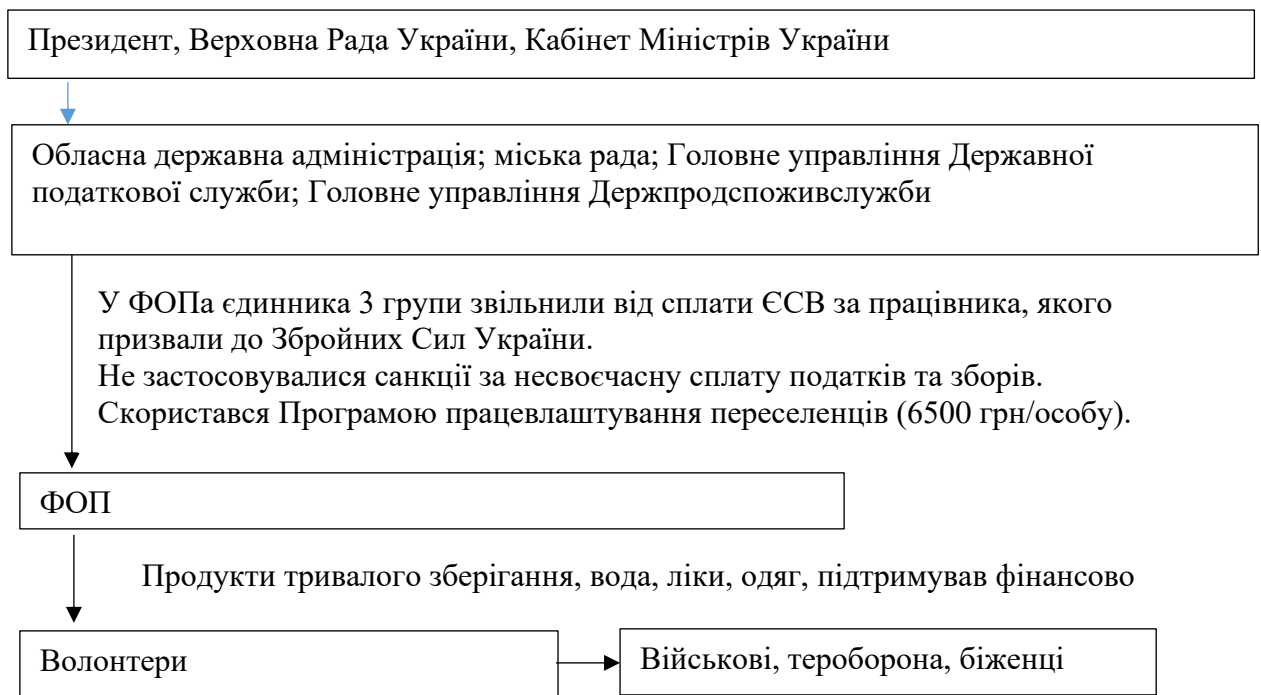

Рис. 2.4. Схема залучення ФОП до державної підтримки під час повномасштабного російського вторгнення в Україну, 2022 р.

Джерело: побудовано автором за даними ФОП

В Україні для збереження безпеки геопросторових даних у зв'язку з воєнним станом із 24 лютого 2022 р. було терміново вимкнено всі акаунти мереж. Через місяць мережі функціонували і підприємець мав можливість включати і продовжувати підписки. Хоча працювати було складно: під час воєнного стану розповсюджувалася різноманітна інформація про мітки ворогів за допомогою геодезичних міток на будинках і дорогах, отже працювати було небезпечно. Крім того, для роботи необхідно було мати дозвіл Служби безпеки України.

ФОП періодично проводив моніторинг інформації, яка розміщена на сайтах органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Наприклад, на офіційному сайті Полтавська обласна державна адміністрація має вкладку «Для бізнесу» і там висвітлювала адміністративні та інші публічні послуги облдержадміністрації. Періодично ФОП моніторив інформацію, розміщену на офіційному вебсайті Лубенської районної ради і офіційну інформацію щодо державної підтримки на сторінках Facebook та YouTube

каналі, інформацію у онлайн-медіа тощо. Із початку повномасштабного російського вторгнення ФОП відмітив недостатню відкритість представників силових відомств, органів місцевої влади та неефективну комунікацію з ними. Скарги підприємця стосувалися не тільки наявності недостатньої кількості інформації в початковий воєнний період, а і відсутності будь-якого алгоритму дій в надзвичайній ситуації. Це створювало паніку, появу дезінформації й фейкових повідомлень і не було свідченням турботи влади про підприємців й громадян.

Але із червня 2022 р. ФОП відмітив достатньо високий рівень поінформованості про пріоритетні питання щодо сфери підприємництва Лубенського району, адже прямо чи опосередковано пов'язаний з більшістю процесів і активностей, що проходять в даному регіоні. Але ця поінформованість у нього не переходила у конкретні дії або рішення щодо співпраці із районною владою для досягнення корисних для певної території цілей.

Головні напрямки співпраці між органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування з ФОП були:

- участь в зустрічах від державних органів влади (консультації, круглі столи тощо);

- залучення до вирішення проблеми території (благоустрій і дороги);

- участь в заходах геодезичного напрямку (конференції, круглі столи, виставки тощо).

Отже, державна підтримка включала поінформованість щодо ряду програм і проєктів, до яких підприємець міг долучатися. Органами виконавчої влади, малим та середнім бізнесом Полтавського регіону було проведено чотири освітні семінари, у якій прийняли участь 460 осіб, зокрема й ФОП. Обговорювалась питання публічних закупівель та державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %». Семінари інформували про реалізацію програм в регіоні. Проводилось онлайн-навчання з питань ведення бізнесу, у яких прийняв участь й ФОП (табл. 2.4).

Державна підтримка підприємців місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування області, 2018-2023 рр.

Назва проекту	Результат реалізації
Роз'яснення проектів, що є складовою Комплексної програми розвитку малого та середнього підприємства у області на 2021-2023 рр.	Прийняв участь. Інформацію прийняв до відома. У проектах не приймав участі.
Роз'яснення Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва у області на 2021-2027 рр.	Прийняв участь. Інформацію прийняв до відома. У проектах не приймав участі.
Роз'яснення про можливість участі у Державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%»	Прийняв участь в освітньому семінарі щодо державних кредитів. Заявку на участь не подавав
Роз'яснення Програми «Бізнес-Влада-Наука як взаємодія для результату»	Прийняв участь в тренінгах. Інформацію прийняв до відома.

Джерело: побудовано автором за даними державних програм

Інформативними для ФОП були тренінги про застосування інновацій у підприємстві та розширенні можливостей доступу до фінансових ресурсів у рамках Програми «Бізнес-Влада-Наука як взаємодія для результату». ФОП на семінарі Полтавської обласної ради не один раз отримував необхідну інформацію про можливості реалізації проектів в рамках Комплексної програми розвитку малого і середнього підприємства у області на 2021-2023 рр. Підприємець познайомився з можливостями фінансової та кредитної підтримки та особливостями відшкодування тіла кредиту суб'єктами підприємницької діяльності, що беруть кредити у державних банківських установах.

Державна підтримка для мікропідприємців, у тому числі і для ФОП є важливою. У кризові невизначені ситуації органи державної виконавчої влади розробляють антикризові програми. Допомогою держави скористувався і бізнесмен. Але у той же час відсутність міцних зв'язків влада-бізнес, неузгодженість програм та інформаційного законодавства, не сприяють державно-приватному партнерству. Вирішення вказаних проблем дозволить залучати мікробізнес, зокрема й ФОП до цільових проектів стабілізації економіки й відновлення інфраструктури регіону і України у цілому.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз державної підтримки підприємців дав можливість зробити наступні висновки:

1. Досліджуване ФОП – це фізична особа-підприємець, який спеціалізується на наданні приватним особам, підприємцям, організаціям різних геодезичних послуг, наприклад, вимірювання площі полів з допомогою ГНСС приладів. Діяльність підприємця, згідно законодавства, відноситься до мікропідприємництва. У 2022 р. у ФОП кількість найманих працівників становила 4 особи. Підприємець має 17-річний досвід в сфері геодезії. ФОП здійснює діяльність на третій групі оподаткування та сплачує єдиний податок у розмірі 120,0 грн (5 % від доходу). Рівень рентабельності надання послуг у 2022 р. склав 2,5 %. Підприємець працює з допомогою орендованого пристрою JPS-приймача SL 600, що має низьку продуктивність ГНСС зйомки.

2. Протягом 2018-2022 рр. ФОП не звертався за фінансовою підтримкою до державних органів, лише співпрацював з органами місцевої влади, зокрема, сільськими, селищними й міськими радами Полтавської області для отримання дозволів на документацію.

3. Підприємець державною підтримкою залучився під час пандемії COVID-19 у 2020-2021 рр., наприклад, у березні-травні 2020 р. у період податкових канікул, як єдинник не платив єдиний соціальний внесок. У період карантину тимчасово не сплачував орендну плату. Отримав виплату 8000 грн й можливість списати частину податкових боргів в розмірі 2000 грн.

4. Під час повномасштабного російського вторгнення ФОП перестав працювати, але через два місяці відкрився та скористався державними програмами підтримки. Наприклад, підприємець був звільнений від сплати ЄСВ за працівника, що призвали до Збройних Сил України. Фіскальною політикою не було застосовувано санкції за несвоєчасну сплату податків й зборів. ФОП скористався Програмою працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (6500 грн/особу).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМЦЯ

3.1. Участь ФОП у державних програмах підтримки та розвитку

ФОП працює з допомогою орендованого пристрою JPS-приймача SL 600, який має низьку продуктивність ГНСС зйомки. За один день оренди обладнання плата є дороговартісною й становить 1500 грн. Відповідно, пропонуємо підприємцю скористатися державною підтримкою й подати документи на отримання гранту. Держава виділяє мікрогранти у розмірі 5 млрд грн для запуску бізнесу. Претендувати на мікрогранти від держави може кожен громадянин України, який вже має бізнес та хоче його розширити. Сума гранту становить 150000-250000 грн за умов працевлаштування двох осіб чи 150000 грн на одного. Сфера діяльності не має значення.

Юридичні особливості державної політики зазначено у Наказі Мінекономіки від 06.07.2022 р. № 1969 «Про затвердження Порядку проведення оцінювання заяв, критеріїв оцінювання та необхідної кількості балів (оцінки) для прийняття Державним центром зайнятості рішень про надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу, форми бізнес-плану, форми договору про надання мікрогранту, а також кінцевих строків подання заяв та граничної суми мікрогрантів» й Постанові Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу».

Для участі в державній програмі «Мікрогранти для запуску та розвитку бізнесу» доцільно подати заявку і бізнес-план через «Дію». Його будуть оцінювати експерти Ощадбанку та Державного центру зайнятості. Центр зайнятості, за умов відбору проєкту, проведе онлайн-співбесіду та дасть оцінку за методикою Міністерства економіки, з допомогою бальної системи. Ощадбанк перевірить ділову репутацію й після позитивного рішення ідентифікує клієнта та відкриє рахунок. Гроші не будуть видатися «на руки»,

а направлятимуться за цільовим призначенням, яке буде вказано у договорі. Розгляд заявок буде проходити «хвилями». Підприємець через 10 днів отримає відповідь (додаток В). Державою заплановано видати 20 тис. грантів.

У зв'язку із великою чисельністю звернень клієнтів й прагненням до постійного розвитку із метою підвищення ефективності роботи з допомогою гранту пропонуємо ФОП придбати геодезичний пристрій ГНСС приймач і73 та контролер планшет НСЕ 320, який є більш надійним приладом і збільшує ефективність вимірювань точок на 20 %, а швидкість геодезичних робіт до 30 %. Комплект можна придбати у ТОВ «ЕЛНАВ» м. Київ.

До переваг бізнес-ідеї ФОП відносимо:

кадастр, геодезичні роботи, земельне проектування і планування територій є запорукою повоєнної ефективної відбудови України;

потреби в геодезичних послугах будуть завжди, але в зв'язку із відкриттям ринку землі їх чисельність постійно зростає (у 2022 р. було укладено 23122 угоди купівлі продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення, хоча ринок не працював більше чотирьох місяців після повномасштабного вторгнення рф. Найбільша площа проданих земель – Полтавська область [14], а наявність продуктивнішого геодезичного апарату дає можливість задовольнити потреби більшої чисельності клієнтів;

значну кількість запитів про розробку проєктної документації на встановлення меж земельної ділянки ФОП зможе задовольнити за рахунок придбання і застосування пристрою ГНСС приймача і73, який включає останні інновації (інерційний модуль забезпечить автоматичну компенсацію нахилу віхи й сантиметрову точність вимірювання) та польового програмного забезпечення CHCNAV LandStar 7 у контролері планшеті НСЕ 320 дадуть можливість за 30 хв виміряти площу розміром 2 га, із погрішністю 5 см (оренованим пристроєм ФОП вимірював 11 год із погрішністю 1,5 м). Навіть в суворих умовах геодезичний пристрій найкраще в своєму класі відстежуватиме сигнали ГНСС [28]. Аналогів такого інноваційного обладнання такого технічного рівня немає у жодного конкурента Полтавської

області. ФОП згідно обмежень державного гранду зможе отримати кошти тільки на придбання обладнання і оренду приміщення. Витрати на придбання обладнання та оренду приміщення наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Шляхи використання державного мікрогранту ФОП, 2024 р.

Стаття витрат	Сума (грн)	Обґрунтування
1. Придбання обладнання: геодезичний пристрій ГНСС приймач і73 та контролер планшет НСЕ 320	232000,0	Новий інноваційний ГНСС приймач із компенсацією нахилу
1.1. Супутниковий ГНСС приймач і73: ГНСС приймач і73, USB type-C кабель, адаптер живлення кріплення для контролера під віху, UHF антена, віха та транспортна сумка,	203400,0	GNSS приймач і73 ключає 624 канальну мульти-GNSS плату й важить 730 г. Має можливість проводити зйомки у важкодоступних місцях із допомогою вбудованої інерційної системи. Компактний та зручний у вимірюванні. Використання високопродуктивного ровера передбачено для зйомок і розбивки на будь-яких топографічних, картографічних чи інших об'єктах
1.2. Контролер-планшет НСЕ 320: контролер-планшет НСЕ 320, сер. Номер 380400528, адаптер живлення, USB type-C кабель передачі даних для контролера, стилус, програмне забезпечення Landstar 7	28600,0	НСЕ320 – це сучасний, обладнаний великим сенсорним екраном із діагоналлю 5,5 дюйма, що дозволяє працювати навіть при яскравому сонячному світлі. Це професійний польовий контролер. Оперативна пам'ять в розмірі 2-х Гб і 8-ядерний процесор забезпечують швидку роботу із великою кількістю даних
2. Виробничі витрати	18000,0	Витрати за три роки на оренду приміщення 72000x25 %
Всього	250000,0	x

Джерело: доповнено автором за даними ФОП

Отже, державні грантові кошти буде витрачено на обладнання: вартість геодезичного пристрою ГНСС приймача і73 та контролера-планшета HCE 320 становить 232 тис. грн, витрати на оренду приміщення – 18 тис. грн. Перевагами ГНСС приймача Elnav і73 і контролера планшета HCE 320 є:

приймач Elnav і73 представляє інтегровану технологію IMU-RTK, яка буде забезпечувати надійне й точне позиціонування у будь-яких обставинах. Він поєднує сучасну RTK-технологію, професійний датчик IMU без калібрування та розширені можливості відстеження супутників. Це дозволяє значно підвищити доступність й надійність. Підключення можливе з допомогою каналів зв'язку: Bluetooth, який має розширений радіус дії, Wi-Fi і NFC. Використання HCE320 як професійного, сучасного польового контролера, обладнаного великим сенсорним екраном із діагоналлю 5,5 дюйма дасть можливість працювати навіть під час яскравого сонячного світла. Оперативна пам'ять в розмірі двох Гб і 8-ядерний процесор забезпечать швидку роботу із значною кількістю даних;

з допомогою портативного обладнання вагою 0,73 кг, яке на 40 % легше звичайного ГНСС приймача, послуги будуть надаватися на території усієї України, та найбільша чисельність споживачів передбачається у Полтавській області. Виїзд до клієнтів відбуватиметься уже на наступний день;

придбання сучасного інноваційного приладу надасть можливість зменшити час на польові роботи і проєкту документацію, яка виготовляється самостійно. При цьому кількість постійних клієнтів збільшиться. Середньорічна чисельність наданих послуг за останні п'ять років складала 220-260 штук. При більш високій продуктивності нового обладнання, найму двох осіб і конкурентоспроможної ціни у 2024 р. кількість наданих послуг зросте на 25-30 % і за рахунок розширення ринку надання послуг з'являться нові клієнти. Якщо узяти вартість обладнання на суму 232 тис. грн, придбаного на 36 міс. за рахунок даного мікрогранту і у середньому на 21 робочий день, то амортизація за один день складе 307 грн (досліджуваний ФОП на даний момент бере у оренду обладнання за 1500 грн/доба), що підтверджує

доцільність купівлі обладнання. для ФОП придбання геодезичного обладнання дасть можливість за 30 хв вимірювати площу розміром 2 га навіть в суворих умовах, це на 72 % швидше ніж стандартним ГНСС обладнанням, із погрішністю лише 5 см.

Ефективність реалізації бізнес-плану по роках наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Ефективність реалізації бізнес-плану ФОП за державним мікрогрантом,
2024-2026 рр., грн**

Показники	Роки			Всього
	2024	2025	2026	
Всього надходжень	2051000,0 ¹	1725000,0	1713000,0	5489000,0
Статті витрат:				
Витрати пов'язані з реалізацією товарів/послуг	454000,0	288600,0	258840,0	1001440
Придбання майна для здійснення діяльності	232000,0	0,0	0,0	232000,0
Витрати на оренду	24000,0	24000,0	24000,0	72000,0
Комунальні послуги (газ, світло, вода)	12000,0	12000,0	12000,0	36000,0
Телефон та інтернет	3600,0	69600,0	39600,0	112800
Маркетинг та реклама	24000,0	24000,0	24000,0	72000
Поштові, поліграфічні послуги, канцтовари	2400,0	3000,0	3240,0	8640,0
Транспорт і доставка	114000,0	114000,0	114000,0	342000,0
Оплата професійних послуг (юридичні, бухгалтерські)	42000,0	42000,0	42000,0	126000,0
Всього витрати на оплату праці	852000,0	864000,0	876000,0	2592000,0
Заробітна плата заявника (для фізичної особи-підприємця)	240000,0	252000,0	264000,0	756000,0
Оплата праці працівників	612000,0	612000,0	612000,0	1836000,0
Повернення гранту (у 3 кварталі у вигляді податків)	-43610,0	-1716536,0	-3389387,0	x
Сплата податків і зборів	417444,0	418644,0	418044,0	1254132,0
Всього витрат	1723444,0	1571244,0	1552884,0	4847572,0
Чистий дохід	-22444,0	153756,0	160116,0	641428,0
Перехідний залишок коштів	-381666,0	98708,0	763997,0	291428,0
Залишок коштів всього	-404110,0	252464,0	924113,0	291428,0
Надходження від оренди обладнання	148255,4	x	x	x
Рівень рентабельності надання послуг, %	7,3 ²	9,8	10,3	x

Примітка:

1. 2051000,01 (виручка 1801,0 тис. грн + 250,0 тис. грн гранту)

2. Мав бути рівень збитковості в розмірі -1,3 %, але, підприємець отримає у 2024 році додатково від оренди обладнання 148255,4 грн і вийде на рівень рентабельності надання послуг 7,3 %

Джерело: узгоджено автором за даними ФОП

В цілому, рентабельність бізнесу становитиме 7,3 % у 2024 р. Окупність проєкту буде вже у 2024 р. (першому році використання інноваційного обладнання). Послуги можна надавати на території усієї України з допомогою портативного легкого обладнання. Наявність інерційної системи збільшить ефективність вимірювань точок на 20 %, а швидкість розбивальних робіт до 30 %. Усунення витрат на оренду геодезичного обладнання дасть можливість зменшити собівартість розробки технічної документації.

ФОП забезпечить значну потребу населення в геодезичних послугах у післявоєнний період. Потреба на послуги є завжди, а у зв'язку із розвитком ринку землі значно зростає. Прискорить потреба видачі земель запасу військовим. ФОП забезпечить ринкові потреби громади Полтавської області, у зв'язку із тим, що державні підприємства в період воєнного стану не надають геодезичні послуги. ФОП працевлаштує два найманих працівники. Це зменшить рівень безробіття об'єднаної територіальної громади. У цілому, планова виручка від ведення бізнесу зростає на 35,9 %, що становить приблизно 1186 тис. грн за три роки. Отже, підприємство додатково сплатить єдиного податку 5 % на суму 59,3 тис. грн і податки за створення двох додаткових робочих місць з середньою зарплатою 10,5 тис. грн – розмір податків складатиме 306 тис. грн за три роки, а це покращить економіку регіону.

Зняття воєнного стану дозволить безоплатно відновити передачу земельних ділянок у власність громадян (згідно статті 121 Земельного Кодексу України). ФОП буде розробляти документацію з землеустрою для відведення земельної ділянки для будівництва та обслуговування житлових будинків, господарських будівель та споруд (присадибних ділянок). Це збільшить чисельність звернень до ФОП. Передбачено видачу військовим земельних ділянок із земель запасів. Участь в державному гранті потребує розробки бізнес-плану. За консультаціями до його розроблення ФОП звернеться на кафедру підприємництва і права Полтавського державного університету. У цілому, державні гранти будуть сприяти економічному розвитку ФОП.

3.2. Реалізація фізичною особою-підприємцем проєктів за якими надається державна підтримка

Вебсайт для малого, зокрема, мікробізнесу є ефективним багатоцільовим інструментом, що при мінімальних укладеннях коштів та достатній увазі буде приносити прибуток. ФОП, зацікавлений в розвитку бізнесу, а залучення нових покупців, розширення клієнтської бази, підвищення кількості наданих послуг і фінансових оборотів з допомогою сайту збільшить прибутковість.. Онлайн-ресурс буде майданчиком, який інформуватиме про послуги у сфері геодезії і буде маркетплейсом продаж. Ринок в онлайн-бізнесі України зростає більшими темпами, ніж у всіх інших країнах Європи.

Наведемо комплекс переваг, які для ФОП дасть наявність сайту:

- вся інформація буде зібрана в одному місці;
- немає обмежень у залученні нових клієнтів;
- потенціал зростання надання послуг;
- поліпшення репутації;
- більш ефективна реклама;
- додатковий маркетинговий канал;
- бонуси в конкурентній боротьбі.

ФОП для розробки сайту зможе скористатися послугами студії Web Mall чи залучити за сумісництвом працівника. Працівник ФОП також прийме участь у державній програмі «IT Generation». За кошти державного гранту можна безкоштовно навчатися особам, які хочуть перейти в сферу IT з інших галузей. Вимогами до кандидатів: вік від 21-60 років, перевага надається бажаючим зі знанням англійської мови (на рівні B1). З державного бюджету на програму передбачено фінансування в розмірі виділити 1,8 млрд грн. Додатково пілотний проєкт на 3000 осіб буде профінансований криптобіржою Binance. Компанією передбачено виділення гранту на суму \$1 млн. Головною умовою проєкту є: бажаючі не повинні бути студентами і не мати досвід

роботи в ІТ-сфері. Приклад оформлення сайту наведений у додатку Г. Переваги у витратах на участь в державному гранті й навчанні працівників у порівнянні з користуванням послугами студії Web Mall становлять 68400 грн за 2024 р. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Витрати на розробку вебсайту ФОП про послуги у сфері геодезії, 2024 р.

Витрати	Вартість, грн			
	Послуги студії Web Mall		Найманий працівник ФОП за внутрішнім сумісництвом (2 год./доба)	
	за місяць	за рік	за місяць	за рік
Сайт-візитка до 5 сторінок	3500,0	42000,0	0,0	0,0
Обслуговування сайту	1000,0	12000,0	0,0	0,0
Хостинг	700,0	8400,0	0,0	0,0
Просування сайту розробником	3000,0	36000,0	0,0	0,0
Просування сайту Google	2000,0	24000,0	2000,0	24000,0
Заробітна плата із нарахуваннями (посада за внутрішнім сумісництвом – 2 год./доба)	0,0	0,0	2500,0	30000,0
Витрати на безкоштовне навчання у сфері ІТ (державний безповоротний грант за співфінансування криптобіржі Vinance – програма «IT Generation»)	0,0	0,0	29850,0	29850,0
Всього витрат для ФОП	10200,0	122400,0	4500,0	54000,0

Джерело: доповнено автором за даними ФОП

При розробці сайту потрібно використати іноземні сервери для збереження даних, отже, сайт під час воєнних дій не буде пошкоджений. Передбачено, що один із найманих працівників ФОП отримає на навчання грант і буде займатися розробкою й просуванням сайту. Він також розробить логотип. Сайт не буде вимагати обов'язкової підтримки або супроводу, працюватиме стабільно та автономно без участі сторонніх осіб. І всіх питань управління сайтом працівник буде отримувати безкоштовну технічну підтримку. Найманий працівник ФОП буде застосовувати різні види просування сайту, наприклад, контекстну рекламу Google. Вона належить до елементів просування сайту, якщо він вже створений і наповнений всією

необхідною інформацією, отже розробляється уже у самому кінці, а оплачується окремо. Вартість складає 3000 грн одноразово, а пізніше буде платити безпосередньо Google. Вартість залежатиме від інтенсивності реклами, чисельності запитів на просування, регіонів показу реклами тощо. Зокрема, заплатили 200 грн Google, а коли фінанси на рекламному рахунку ФОП скінчаться – можна буде робити оплату знову і так далі, по типу платної реклами в газетах, тільки плата буде не за показ сайту, а тільки за цільові переходи з рекламного оголошення ФОП на сайт.

У розробку сайту входить мобільна версія сайту для телефонів та планшетів. Сайт ФОП буде коректно відображатися на усіх видах пристроїв й браузерів. Він матиме зручну панель управління, куди працівник додаватиме, змінюватиме тексти, відео, послуги, фотографії тощо.

Сайт міститиме наступні сторінки:

головна;

ціни;

faqs;

контакти,

портфоліо.

На головній сторінці буде висвітлена інформацію про:

головні послуги ФОП,

рекомендаційні листи клієнтів;

переваги, що отримає клієнт при роботі з ФОП,

три головні досягнення ФОП в сфері геодезії за останні три роки;

клієнтів;

новини.

У цілому, за рахунок створення вебсайту ФОП, передбачено зростання поінформованості й залученості потенційних клієнтів на 20 %.

Воєнний стан став потужним каталізатором для єднання і взаємодопомозі українців за ланцюжком: влада-громада- бізнес. Відповідно із метою створення сприятливих умов розвитку підприємництва у м. Полтава

передбачається в 2024 р. створення аграрного бізнес хабу міста. Матеріально-технічна підтримка проєкту здійснюватиметься за рахунок коштів обласного бюджету. Розпорядником фінансів буде Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій облдержадміністрації.

Взаємодія інвесторів із аграрним бізнес хабом міста за співпраці зстейкхолдерами Полтавської області буде максимально зручною іскрадатиметься із наступних етапів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Взаємодія інвесторів із аграрним бізнес хабом міста за співпраці зстейкхолдерами області, 2024-2025 рр.

Огляд аграрного бізнес хабу Полтава	Пропозиція	Придбання	Управління	Вихід з активу
Знайомлять інвестора із найбільш перспективними і рентабельними ділянками	Відповідно до бажаної стратегії інвестування підбирають портфель земельних активів	Вирішують юридичні й нотаріальні питання із мінімальним залученням інвестора	Супроводжують перебування інвестора у активі юридично й адміністративно	Підбирають найбільш вдалий час, аналізують динаміку цін на ринку. Допомагають продати
Стейкхолдери				
Полтавська асоціація бізнесу	ФОП у сфері геодезії, зокрема, ФОП у районі	Безоплатна правова допомога	Полтавська обласна державна адміністрація	Полтавська асоціація бізнесу

Джерело: авторська розробка

Метою діяльності аграрного бізнес хабу м. Полтава буде сприяння зростанню агробізнесу на основі розвитку компетенцій, консультування й створення середовища односторонців в аграрній сфері. Спеціалісти хабу будуть купувати, продавати, підбирати та керувати найперспективнішими ділянками, щоб інвесторам було простіше вкладати ресурси у землю.

У 2024 р. планується збільшення видатків службам України із питань геодезії, картографії й кадастру згідно бюджетної програми «Проведення земельної реформи» до загальної суми 154421,8 тис. гривень. Отже, ФОП

співпрацюватиме із аграрним бізнес хабом Полтавської області і надаватиме геодезичні послуги в Лубенському районі області та отримає співфінансування по державній програмі. Ключові питання, що вирішуватиме аграрний бізнес хаб: урегулювання ринку землі, придбання сільськогосподарської землі та нових агрокомпаній, інвестиції в елеваторну логістику та ін. (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Узагальнена семантична мережа аграрного хабу Полтавської області, 2024 р.

Джерело: доповнено автором за даними [3]

Успішність формування, впровадження і вдосконалення організаційних змін залежить від рівня організаційної зрілості аграрного бізнесу, в частці

даної підсистеми управління знаннями і однією з головних складових – аграрного бізнес хабу області, що оптимально забезпечуватиме формування банку знань й інформації, надаватиме раціональне її зберігання та ефективну форму розповсюдження.

Співфінансування аграрного бізнес хабу і стейкхолдерів здійснюватиметься і Полтавською обласною державною адміністрацією згідно Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва у Полтавській області на 2021-2027 рр. й Комплексної програми розвитку малого та середнього підприємства у області на 2021-2024 рр.

У зв'язку з введенням в дію з 01.01.2021 р. Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» з'явилася потреба у забезпеченні створення та функціонування національного геопорталу, геопорталів Державної геодезичної мережі й бази топографічних даних та наповнення їх базовими наборами геопросторових даних, актуальною й достовірною геодезичною та картографічною інформацією. У зв'язку з тим, що більша кількість картографічної інформації України є застарілою, її створення, оновлення та забезпечення відображається у відкритому для всіх користувачів доступі й вимагає значного обсягу робіт і забезпечення сучасною технічними компонентами. Здійснення даних заходів в короткі терміни зумовлено тим, що актуальна і сучасна картографічна та геодезична інформація у післявоєнний період має стати основою більшості геоінформаційних систем, наприклад, Державного земельного кадастру й інших кадастрів та розроблення комплексних планів просторового розвитку території України.

Відповідно, у 2024 р. ФОП долучиться до робочої групи щодо забезпечення ЗСУ топографічними картами масштабами 1:25 000, 1:10 000 та іншими картографічними матеріалами. Пропонуємо збільшити видатки службам України із питань геодезії, картографії й кадастру згідно бюджетної

програми «Керівництво та управління у сфері геодезії, картографії та кадастру» у 2024 р. за загальним фондом до 1027601,3 тис. грн. ФОП буде долучений до розробки комплексних планів просторового розвитку території України в післявоєнний період та отримає співфінансування із державної програми. Кошти державної програми буде спрямовано на здійснення заходів на проведення земельної реформи, зокрема, на ведення та функціонування, в тому числі адміністрування Державного земельного кадастру. У цілому, ФОП, за рахунок запропонованих заходів підвищить прибутковість діяльності та розвиватиме свій бізнес і стане більш конкурентоспроможним.

Планова ефективність діяльності ФОП в 2024 р. наведена в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Планова ефективність діяльності ФОП, 2022 р., 2024 р.

Показники	Роки		2024 р. від 2022 р., (+,-)
	2022	2024	
Участь у державних проектах і програмах на отримання гранту, кількість шт.	0	4	4
Кількість наданих послуг, шт.	241	420	179,2
Виручка, тис. грн:	1252,0	1949,3	697,3
від основного виду діяльності	1252,0	1801,0	549
від оренди обладнання	х	148,3	х
Виробничі витрати, тис. грн	1259,1	1723,4	464,3
Чистий дохід, тис. грн	31,5	125,8	94,3
Рівень рентабельності надання послуг, %	2,5	7,3	4,8

Джерело: побудовано автором на основі даних ФОП та прогнозних розрахунків

Отже, у цілому зробимо висновок, що у 2024 р. кількість замовлень на вимірювання земельних ділянок і оформлення документів в сфері геодезії в ФОП збільшиться до 420 шт. Загальна сума доходу підприємця складе 1949,3 тис. грн, що на 549,0 тис. грн або на 43,8 % більше ніж у 2022 р. Рівень рентабельності надання послуг зросте на 4,8 % і становитиме 7,3 %. У ПДАУ в 2022 р. відкрили спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій». Підприємець надаватиме консультації студентам. У цілому, всі мікропідприємства потребують державної підтримки у воєнний та післявоєнний період, зокрема, фінансування, забезпечення застосування новітніх технологій, формування адекватної, чіткої й зрозумілої бази законодавчо-адміністративної системи і побудова зваженої податкової політики.

Висновки до розділу 3

Вдосконалення шляхів забезпечення державної підтримки підприємств у 2024 р. передбачає:

1. Для розвитку бізнесу досліджуваного ФОП пропонуємо прийняти участь в урядовій програмі Єробота і отримати безповоротний грант в розмірі 250 тис. грн на придбання геодезичного обладнання ГНСС приймач Elnav і73 та контролер планшет HCE 320 із польовим програмним забезпеченням CHCNAV LandStar 7. Окупність обладнання складе один квартал. Згідно вимог програми ФОП працевлаштує двох осіб – геодезиста і бухгалтера.

2. Розробка сайту ФОП збільшить на 20 % поінформованість і залученість потенційних клієнтів. Найманий працівник прийме участь в державній програмі «IT Generation». За умови виграшу гранту у розмірі 29,9 тис. грн, він пройде чотирьох місячне навчання та розробить вейбсайт і застосунок для телефону та планшету для підприємця й буде займатися його адмініструванням.

3. Із метою створення сприятливих умов для розвитку аграрного підприємництва у м. Полтава передбачено створення аграрного бізнес хабу в Полтавській області. Фінансування стейкхолдерів буде здійснюватися згідно Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва у області на 2021-2027 рр., Комплексної програми розвитку малого та середнього підприємства у Полтавській області на 2021-2024 рр. і державної бюджетної програми «Проведення земельної реформи». ФОП співпрацюватиме із аграрним бізнес хабом м. Полтава і надаватиме геодезичні послуги. Також бізнесмен в післявоєнний період долучиться до розробки комплексних планів просторового розвитку території України і отримає співфінансування із державної програми «Керівництво та управління у сфері геодезії, картографії та кадастру». У цілому, в 2024 р. кількість замовлень на вимірювання земельних ділянок і оформлення документів в сфері геодезії для ФОП збільшиться до 420 шт. Рівень його рентабельності підвищиться до 7,3 %.

ВИСНОВКИ

Аналіз механізму державної підтримки розвитку суб'єктів підприємництва дав можливість сформулювати наступні висновки:

1. Суб'єкти мікропідприємництва – це фізичні особи-підприємці, в яких наймані працівники не перевищують 10 осіб, а валовий дохід складає не більше 2 млн євро. Головними напрямками державно підтримки мікропідприємств є: державні проекти по навчанню охочих відкрити бізнес; спрощення організації, ведення бізнесу і подання звітності; інвестування в конкретні сфери; пільгове оподаткування і кредитування; консультування та юридичне супроводження бізнесу.

2. Досліджуване ФОП – це фізична особа-підприємець, який спеціалізується на наданню геодезичних послуг приватним особам, підприємцям і організаціям. Він має сімнадцятирічний досвід роботи в сфері геодезії (у 2003-2013 рр. працював начальником районного відділу земельних ресурсів, із 2013 р. й по даний час – власник ФОП). Бізнесмен надає консультації у сфері геодезії «суддям міжнародної категорії» у судах міста. В мікропідприємця у 2022 р. працювало чотири найманих працівників, він знаходиться на третій групі оподаткування та сплачує єдиний податок у розмірі 62600,0 грн (5 % від доходу). Доступ до Земельного кадастру України було з початку воєнного стану (24 лютого 2022 р.) було повністю закрито, із травня 2022 р. він є відкрито обмежений. Це негативно вплинуло на розвиток бізнесу ФОП. Рівень рентабельності надання послуг становив 2,5 %.

3. Протягом 2018-2019 рр. ФОП до державних органів не звертався за фінансовою підтримкою, лише співпрацював з органами місцевого самоврядування (селищними, сільськими та міськими радами) Полтавської області для отримання дозволів на документацію і звертався за консультаціями в Центр підтримки підприємців Дія.Бізнес.

4. Підприємець залучився державною підтримкою під час пандемії

COVID-19 в 2020-2021 рр., зокрема, під час податкових канікул в березні-травні 2020 р. не сплачував єдиний соціальний внесок та тимчасово не платив орендну плату на період карантину. Отримав виплату 8000 грн і можливість списати частину податкових боргів в розмірі 2000 грн та постійну інформаційну онлайн підтримку від інформаційного порталу Дія.Бізнес.

5. Під час воєнного стану складність ведення бізнесу включає необхідність отримання дозволів від Служби безпеки України, проблеми із логістикою. В той же час у цей період конкуренція зменшилась – державні організації у Полтавській області подібні послуги не надають. ФОП скористався деякими державними програмами підтримки під час дії воєнного стану і через волонтерів підтримував Збройні Сили України. Підприємець був звільнений від сплати ЄСВ за працівника, що призвали до ЗСУ. За несвоєчасну сплату податків та зборів фіскальна політика не застосовувала санкції. Скористався Програмою працевлаштування переселенців (6500 грн/особу). Отже, державна підтримка в складні періоди роботи є дуже важливою, адже економічний фронт допомагає наблизити перемогу.

6. Геодезичні роботи ФОП здійснює з допомогою орендованого пристрою JPS-приймача SL 600, який має низьку продуктивність ГНСС зйомки. Вартість оренди обладнання за один день складає 1500 грн. Отже, він відвідував робочі зустрічі, форуми, про які інформували органи державної виконавчої влади і органи місцевого самоврядування. Там він ознайомився з Комплексною програмою розвитку малого та середнього підприємництва у області на 2021-2024 рр., Стратегією розвитку малого та середнього підприємництва Полтавської області на 2021-2027 рр. Але самому розібратися у документах для отримання коштів для реалізації проекту йому виявилось складно.

Перелічимо напрями удосконалення державної політики розвитку підприємництва, адже однією із пріоритетних цілей Міністерства цифрової трансформації України є створення країни підприємців:

1. Так як кадастр, геодезичні роботи, земельне проектування і планування територій є запорукою повоєнної ефективної відбудови України

то ФОП доцільно прийняти участь в урядовій програмі Єробота і отримати безповоротний грант у розмірі 250 тис. грн на геодезичне обладнання ГНСС приймач Elnav i73 та контролер планшет HCE 320 із польовим програмним забезпеченням CHCNAV LandStar 7 вартістю 232 тис. грн, а виробничі витрати на оренду приміщення становлять 18 тис. грн (25 % від загальної вартості на три роки). Окупність обладнання становить один квартал. Для участі і державній програмі «Мікрогранти для запуску та розвитку бізнесу» підприємець через єдиний портал державних послуг Дія подасть заявку і бізнес-план. Проект будуть оцінювати експерти Ощадбанку та Державного центру зайнятості. Підприємець працевлаштує двох осіб згідно програми – геодезиста та бухгалтера.

2. Сайт для мікробізнесу надасть найкраще співвідношення витрат і прибутку. Передбачено, що працівник ФОП прийме участь у безкоштовній державній програмі «Старт в ІТ». Фінансуватиме відібраних кандидатів на навчання Міністерство фінансів і криптобіржа Vinance. За умови виграшу гранту у розмірі 29850 грн/особу, він пройде чотирьох місячне навчання та розробить вейбсайт і застосунок для телефону, планшету й буде займатися адмініструванням. Річні витрати на зарплату за внутрішнім сумісництвом (2 год. в день) становитимуть 30 тис. грн. На 20 % передбачається зростання поінформованості і залученості потенційних клієнтів в сфері геодезії.

3. Воєнний стан став потужним каталізатором єднання і взаємодопомоги українців за ланцюжком: влада-громада-бізнес. Із метою створення сприятливих умов для розвитку аграрного підприємництва у Полтавській області передбачається у 2024 р. створення аграрного бізнес хабу. Зокрема, це буде простір, де спеціалісти купуватимуть, продаватимуть, підбиратимуть та керуватимуть найперспективнішими ділянками. Інвесторам буде легше вкладати ресурси в землю. Фінансування аграрного бізнес хабу і стейкхолдерів здійснюватиметься відповідно до бюджетної програми «Проведення земельної реформи», Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва у області на 2021-2027 рр. і Комплексної програми розвитку малого та

середнього підприємства у області на 2021-2024 рр. ФОП співпрацюватиме із аграрним бізнес хабом м. Полтава і надаватиме геодезичні послуги в Лубенському районі та отримає співфінансування від державної програми.

4. Актуальна та сучасна інформація у післявоєнний період буде основою більшості геоінформаційних систем, зокрема, Державного земельного кадастру, інших кадастрів та розроблення комплексних планів просторового розвитку території України. У 2024 р. ФОП долучиться до робочої групи забезпечення ЗСУ топографічними картами масштабами 1:25 000, 1:10 000 й іншими картографічними матеріалами. Доцільним є збільшення видатків у 2024 р. службам і підприємцям України з питань геодезії, картографії та кадастру згідно бюджетної програми «Керівництво та управління у сфері геодезії, картографії та кадастру» за загальним фондом до 1027601,3 тис. грн. У післявоєнний період ФОП приєднається до розробки комплексних планів просторового розвитку території України й отримає співфінансування з державної програми.

5. В цілому, у 2024 р. кількість замовлень на вимірювання земельних ділянок і оформлення документів в сфері геодезії для ФОП збільшиться до 420 шт. Загальна сума доходу підприємця складе 1949,3 тис. грн, що на 697,3 тис. грн, або на 55,7 % більше ніж у 2022 р. Рівень рентабельності надання послуг підвищиться на 4,8 % і становитиме 7,3 %. В ПДАУ в 2022 р. відкрили спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій», передбачається, що підприємець буде надавати консультації студентам у 2024 р. як стейкхолдер.